

ارزیابی پایان‌نامه‌های تخصصی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی قزوین

دکتر سعید آصف‌زاده (Ph. D)^۱ - *شکوفه اکبرشاهی (MSc)^۲ - فریبا هاشمی (MSc)^۳ - مه‌ری مشاطان (BSc)^۱

*نویسنده مسئول: تهران، یافت‌آباد، بلوار الغدیر، بیمارستان شهدا

پست الکترونیک: akbarshek708@yahoo.com

تاریخ دریافت مقاله: ۸۶/۸/۲۶ تاریخ پذیرش: ۸۷/۱/۲۰

چکیده

مقدمه: پایان‌نامه‌ها یکی از مهم‌ترین منابع پژوهشی دانشگاه‌های علوم پزشکی هستند و نگارش و ارائه صحیح آنها در پیشبرد اهداف آموزشی و پژوهشی نقش مهمی دارد.

هدف: ارزیابی پایان‌نامه‌های تخصصی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی قزوین از نظر نگارش و محتوی.

مواد و روش‌ها: در این مطالعه ۵۹ پایان‌نامه تخصصی مورد بررسی قرار گرفت. برای بررسی از چک لیستی شامل مشخصه‌های کلی، ساختاری و محتوایی استفاده شد. مشخصه‌های ساختاری و محتوایی پایان‌نامه‌ها به طور جداگانه تجزیه و تحلیل شد.

نتایج: اکثر پایان‌نامه‌ها (۲۵/۶٪) در رشته تخصص بیهوشی نگارش یافته و از روش تجربی (۵۵/۹٪) استفاده نموده و کارآزمایی بالینی بودند. از لحاظ شیوه نگارش، ۱۷٪ در حد ضعیف، ۲۴/۵٪ در حد متوسط، ۲۳/۸٪ در سطح خوب قرار داشتند. ضعیف‌ترین قسمت پایان‌نامه‌ها به ترتیب مقدمه، بیان مسأله، بحث و نتیجه‌گیری و پیشنهادها بودند. از میان پایان‌نامه‌های بررسی شده فقط ۲۸/۸٪ در مجلات انتشار یافته یا در حال انتشار بودند.

نتیجه‌گیری: در مجموع اکثر پایان‌نامه‌های تخصصی پزشکی از لحاظ شیوه نگارش در سطح متوسطی قرار داشته و دارای مشکلات بسیاری در قسمت‌های مختلف پایان‌نامه بودند. بنابراین ضروری به نظر می‌رسد که از روش‌هایی همانند برگزاری کارگاه‌های روش تحقیق و طراحی چارچوب نگارش پایان‌نامه برای ارتقای وضعیت نگارش پایان‌نامه‌ها استفاده شود.

کلید واژه‌ها: پایان‌نامه‌های دانشگاهی / پژوهش / نگارش

مجله دانشگاه علوم پزشکی گیلان، دوره هفدهم شماره ۶۷، صفحات: ۶۵-۷۲

مقدمه

امروزه پژوهش در قالب‌های مختلفی در حال انجام است که یکی از بسترهای اجرایی آن پایان‌نامه‌های دانشجویی رشته پزشکی است (۱). نگارش پایان‌نامه به ویژه پایان‌نامه‌های پژوهشی فرصت مناسبی است تا دانشجویان در طول دوران تحصیلات پزشکی مسایل پژوهشی و چگونگی انجام تحقیق آشنا شوند (۲). یک پایان‌نامه می‌تواند معرف خوبی برای توانایی‌های ذهنی، مهارت‌های تجربی و بالینی و همچنین توانایی شخص برای تحقیق پیرامون یک موضوع مشخص، جمع‌آوری داده‌ها و بحث در مورد گزارش طرح و در نهایت نتیجه‌گیری باشد (۳).

دانش پزشکی توسط کوشش‌های پژوهشی دانشجویان و پزشکان توسعه می‌یابد. پروژه‌های تحقیقی دانشجویان پزشکی ممکن است فرصتی برای یادگیری روش تحقیق و مهارت‌های تحلیل انتقادی مقاله‌های چاپ شده برای دانشجویان فراهم نماید (۴). اغلب پروژه‌های گروه پزشکی (۵۳/۳٪) در قالب پایان‌نامه دکترا و کارشناسی

ارشد است (۵).

مطالعه‌های مختلفی در زمینه میزان تجربه پژوهشی دانشجویان پزشکی انجام شده است؛ از جمله در مطالعه‌ای در کشور هند، ۹۱٪ انترن‌های پزشکی گزارش نمودند که در دانشکده‌های پزشکی هیچ تجربه پژوهشی نداشته‌اند (۴). مطالعه جوادیان در بابل بر ۲۰۰ نفر از دانشجویان رشته پزشکی نشان داد که تنها ۳۳٪ دانشجویان یک کار تحقیقاتی انجام داده بودند که آن هم مربوط به پایان‌نامه‌های آنان بود (۶).

از طرفی دستیاران پزشکی به امر تحقیق و شروط پایان‌نامه، فقط به عنوان یک مانع برای تکمیل دوره تخصصی‌شان نظر می‌کنند (۷). مطالعه رفعتی و آصف‌زاده در سال ۱۳۸۴ در دانشگاه علوم پزشکی قزوین مشخص نمود که تنها ۱۱٪ دستیاران، مقالات علمی را با دانشجویان علوم پزشکی مورد نقد و بررسی قرار می‌دهند (۸).

بررسی وضعیت تحقیق در مؤسسه‌ها و سایر مراکز تحقیقاتی به خصوص دانشگاه‌ها به شناخت وضع موجود

کمک می‌کند و از طرف دیگر، سرعت روند تحقیق و توسعه و همچنین فاصله میان وضع فعلی و مطلوب را روشن می‌سازد (۵). متأسفانه در دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور چندان توجهی به امر تحقیق نشده است و بیشتر بر توسعه کمی و نیز افزایش مهارت‌های بالینی دانشجو توجه شده است (۱).

در ایران دانشگاه‌های مختلف سبک‌های نگارش مختلفی دارند و به طور کلی نگارش پایان‌نامه از اهمیت زیادی برخوردار نیست (۳). حجم پایان‌نامه یا پروژه تحقیقاتی معمولاً بین ۱۰ تا ۱۵ هزار کلمه است که توسط آن توانایی علمی، پژوهشی و سطح مطالعاتی دانشجو ارزیابی می‌شود (۹).

مراحل نگارش پایان‌نامه بر اساس اصول روش تحقیق در سیستم‌های بهداشت شامل مقدمه و بیان مسأله، بررسی متون، طراحی تحقیق، یافته‌ها، نتیجه‌گیری و کاربردهاست. از ویژگی‌های دیگر یک پایان‌نامه خوب تهیه چکیده و رعایت قواعد و اسلوب نگارش است (۱۰ و ۱۱).

مطالعه میزان رعایت اصول نگارش علمی در پایان‌نامه‌های تحقیقی دانشجویان پزشکی دانشگاه گیلان نشان داد که تنها ۱۵/۴٪ پایان‌نامه‌ها در حد عالی نگارش شده و بقیه در درجات مختلف نقاط ضعف و کاستی‌هایی داشتند که بیشترین اشکال در قسمت منابع و بحث و کمترین در قسمت نتایج مشاهده شد (۱). نتایج تحقیق دیگری در همین دانشگاه بیانگر آن بود که تنها ۲۶/۶٪ پایان‌نامه‌ها، الگوی صحیح نگارش منابع را رعایت کرده بودند (۱۲).

بررسی ۲۴۴ پایان‌نامه گروه پزشکی دانشگاه علوم پزشکی قزوین شامل پزشکی، دندان‌پزشکی و دوره‌های تخصصی نشان داد که اکثر پایان‌نامه‌ها از لحاظ تدوین اشکالات اساسی داشتند و بیشترین ضعف در قسمت منابع، بیان مسأله، بررسی متون و توضیح روش مطالعه بود (۱۰). در مطالعه خلیلی بر پایان‌نامه‌های رشته دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی قزوین، در اکثر پایان‌نامه‌ها، فرضیه‌ها، سؤالات و متغیرها وجود نداشت و نحوه استفاده از مراجع و نگارش نیز صحیح نبود (۱۳).

بنابراین با توجه به اهمیت فراوان پایان‌نامه‌های دانشجویان

پزشکی از نظر آموزشی و کاربردی، در این مطالعه پایان‌نامه‌های دانشجویان دوره تخصصی پزشکی قزوین از نظر کمی و کیفی (نگارش و محتوا) و نحوه انتشار ارزیابی شد.

مواد و روش‌ها

در این مطالعه توصیفی، پایان‌نامه‌های تدوین یافته تخصصی پزشکی موجود در مخزن کتابخانه مرکزی دانشگاه از آغاز سال ۱۳۸۰ تا مهر ماه ۱۳۸۵ (در مجموع ۵۹ پایان‌نامه) مطالعه شدند. پایان‌نامه‌ها از لحاظ عنوان تحقیق، وضعیت صفحه‌آرایی و طراحی جلد، فهرست‌بندی مطالب، چکیده‌های فارسی و لاتین، مقدمه و بیان مسأله، چارچوب پنداشتی، اهداف، فرضیه‌ها، تعریف واژه‌ها، مواد و روش‌ها، ملاحظات اخلاقی، مروری بر مطالعات، یافته‌ها، جداول و نمودارها، بحث و نتیجه‌گیری، کدگذاری منابع در متن، پیشنهادها، منابع و ضمائم بررسی شدند.

از لحاظ ساختاری با توجه به منابع و استانداردهای موجود و رعایت آنها هر بخش به سه مورد ضعیف، متوسط و خوب تقسیم‌بندی و برای موارد ضعیف ۱ امتیاز، متوسط ۲ امتیاز و خوب ۳ امتیاز در نظر گرفته شد. سپس از جمع این نمره‌ها امتیاز کلی وضعیت ساختاری پایان‌نامه به دست آمد که امتیاز صفر تا ۲۱ به ضعیف، ۲۲ تا ۴۲ به متوسط و ۴۳ تا ۶۳ به خوب اختصاص یافت. سایر اطلاعات پایان‌نامه شامل سال شروع مطالعه، جنسیت پژوهشگر، دوره تحقیق، رشته تخصصی، نوع مطالعه، هزینه، وضعیت انتشار، رشته و تعداد استاد راهنما و تعداد استاد مشاور در فرم جمع‌آوری اطلاعات ثبت شد. در قسمت محتوا نیز برای خلاصه‌بندی مطالب پایان‌نامه‌ها، جداولی طراحی شد که شامل عنوان پایان‌نامه، تخصص پژوهشگر، سال، اهداف و فرضیه‌ها، روش کار، یافته‌ها، وضعیت انتشار و بودجه پایان‌نامه‌ها بود.

ارزیابی توسط دو نفر با مدرک کارشناسی ارشد آموزش پرستاری که کارگاه روش تحقیق گذرانده بودند انجام و در صورت نبود توافق، ارجاع به فرد سوم (معاونت پژوهشی دانشگاه و استاد روش تحقیق) شد. بین دو نفر

استاد مشاور، ۲۲ مورد (۳/۳۷٪) دارای دو استاد مشاور و ۱ مورد (۱/۱۷٪) دارای سه استاد مشاور بودند و ۹ مورد (۳/۱۵٪) استاد مشاور نداشتند. از نظر رشته استاد مشاور، ۲۷ مورد (۸/۴۵٪) دارای تخصص آمار بودند. در رابطه با تعداد استاد مشاور و شیوه نگارش دانشجویان، تفاوت معنی‌دار بود ($P=0/006$) و پایان‌نامه‌هایی که دارای دو استاد مشاور بودند، کیفیت نگارش بهتری داشتند. اما میان رشته استاد راهنما و کیفیت نگارش پایان‌نامه‌ها تفاوت معنی‌دار آماری وجود نداشت.

بودجه تخصیص یافته به این پایان‌نامه‌ها حداقل ۸۷۰/۰۰۰ ریال و حداکثر ۱۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال با میانگین ۳/۰۰۴/۷۸۲ ریال بود که در ۵۴ پایان‌نامه بررسی شد.

از ۵۹ پایان‌نامه بررسی شده، نتایج ۱۷ مورد (۸/۲۸٪) در مجله علمی - پژوهشی دانشگاه انتشار یافته یا در دست اقدام بود. به طور کلی با احتساب جمع امتیاز بخش‌های پایان‌نامه، کیفیت رعایت اصول نگارش علمی به صورت خوب (۷/۲۳٪)، متوسط (۵/۷۴٪) و ضعیف (۱/۱۷٪) بود.

از نظر رعایت اصول نگارش در قسمت‌های مختلف پایان‌نامه، ۲/۴۹٪ در قسمت مقدمه و بیان مسأله، ۸/۵۰٪ در قسمت بحث و نتیجه‌گیری و ۹/۳۳٪ در بخش پیشنهادها کیفیت ضعیف داشتند (جدول ۱).

به طور کلی ۳ مورد از پایان‌نامه‌ها فاقد فهرست‌بندی مطالب، ۱ مورد فاقد چکیده فارسی، ۸ مورد فاقد چکیده انگلیسی، ۶ مورد فاقد چارچوب پنداشتی، ۲ مورد فاقد اهداف اصلی و فرعی، ۷ مورد فاقد فرضیه، ۲۳ مورد فاقد تعریف واژه‌ها، ۲۹ مورد فاقد قسمت ملاحظات اخلاقی، ۲۰ مورد فاقد قسمت مروری بر مطالعات، ۳ مورد فاقد قسمت یافته‌ها، ۲ مورد فاقد جدول، ۱۴ مورد فاقد نمودار، ۹ مورد فاقد کدگذاری منابع در متن، ۲۰ مورد فاقد قسمت پیشنهادها و ۱۴ مورد فاقد قسمت ضمایم بودند و الگوی یکسان نگارش پایان‌نامه از لحاظ تعداد صفحه‌ها، ترتیب صفحه‌ها، دسته‌بندی مطالب و بخش‌بندی، نوع قلم و غیره وجود نداشت.

ارزیابی کننده و نفر سوم، در مورد معیارهای ارزیابی در یک آزمون با ۱۰ عدد پایان‌نامه توافق ایجاد شد. اعتبار علمی چک لیست ارزیابی ساختار و محتوای پایان‌نامه‌ها براساس تحقیقات مشابه و آیین‌نامه‌های نگارش پایان‌نامه‌های پزشکی تأمین شد. روش جمع‌آوری داده‌ها شامل مشاهده و ثبت پرسش‌نامه بود. اطلاعات مربوط به وضعیت انتشار و بودجه پایان‌نامه بر اساس مستندات موجود در دفتر مجله علمی و دفتر پژوهش دانشگاه بود.

نتایج

از ۵۹ پایان‌نامه تخصصی مورد بررسی، اکثر پایان‌نامه‌ها ۱۷ مورد (۸۱/۲۸٪) در سال ۱۳۸۲، ۱۷ مورد (۸۱/۲۸٪) در سال ۱۳۸۰، ۱۵ مورد در سال ۱۳۸۱ (۴۲/۲۵٪)، ۸ مورد (۵۵/۱۳٪) در سال ۱۳۸۳ و بقیه در سال ۸۴ نگارش شده بودند و در سال ۱۳۸۵ هیچ پایان‌نامه‌ای نگارش نیافته بود.

۲۱ پایان‌نامه (۶/۳۵٪) توسط دانشجویان مؤنث و ۳۸ مورد (۴/۶۴٪) توسط دانشجویان مذکر انجام شده بود.

از نظر رشته تحصیلی، تخصص بیهوشی ۲۱ مورد (۶/۳۵٪)، تخصص زنان و زایمان ۱۵ مورد (۴/۲۵٪)، تخصص‌های جراحی و داخلی هر کدام ۹ مورد (۳/۱۵٪) و اطفال ۵ مورد (۵/۸٪) بود و آزمون آماری پیرسون، همبستگی میان جنس و رشته تحصیلی را با $P<0/05$ نشان داد.

حداقل دوره تحقیق ۳ ماه و حداکثر ۱۲ ماه بود.

از نظر نوع مطالعه ۳۳ مورد (۹/۵۵٪) کارآزمایی بالینی، ۱۵ مورد (۴/۲۵٪) تحلیلی، ۷ مورد (۹/۱۱٪) توصیفی-تحلیلی و ۴ مورد (۸/۶٪) توصیفی بودند. میان نوع مطالعه و رشته تحصیلی دانشجویان همبستگی وجود داشت ($P<0/05$)؛ به طوری که در رشته بیهوشی، اکثر پایان‌نامه‌ها (۷/۸۵٪) از روش کارآزمایی بالینی استفاده نموده بودند.

با گرایش دانشجویان و شیوه نگارش آنان تفاوت معنی‌دار آماری نداشت.

از لحاظ تعداد استاد مشاور ۲۷ مورد (۷/۴۵٪) دارای یک استاد مشاور، ۲۲ مورد (۳/۳۷٪) دارای دو استاد مشاور و ۱ مورد (۱/۱۷٪) دارای سه استاد مشاور بودند و ۹ مورد

جدول ۱: کیفیت رعایت اصول نگارش علمی در بخش‌های مختلف پایان‌نامه دانشجویان تخصصی پزشکی

خوب		متوسط		ضعیف		کیفیت بخش‌های پایان‌نامه
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۴۰/۷	۲۴	۴۲/۴	۲۵	۱۶/۹	۱۰	عنوان تحقیق
۲۲	۱۳	۵۹/۳	۳۵	۱۸/۶	۱۱	صفحه‌آرایی و طراحی جلد
۱۰/۲	۶	۶۱	۳۶	۲۳/۷	۱۴	فهرست‌بندی مطالب
۱۰/۲	۶	۵۷/۶	۳۴	۳۰/۵	۱۸	چکیده فارسی
۱۰/۲	۶	۴۲/۴	۲۵	۳۳/۹	۲۰	چکیده لاتین
۱۳/۶	۸	۳۷/۳	۲۲	۴۹/۲	۲۹	مقدمه و بیان مسأله
۳۵/۶	۲۱	۳۲/۲	۱۹	۲۲	۱۳	چارچوب پنداشتی
۴۷/۵	۲۸	۳۵/۶	۲۱	۱۳/۶	۸	اهداف اصلی و فرعی
۲۵/۴	۱۵	۴۰/۷	۲۴	۲۲	۱۳	فرضیه و سؤالات پژوهش
۲۷/۱	۱۶	۲۳/۷	۱۴	۱۰/۲	۶	تعریف واژه‌ها
۲۳/۷	۱۴	۵۵/۹	۳۳	۲۰/۳	۱۲	مواد و روش‌ها
۲۵/۴	۱۵	۱۶/۹	۱۰	۸/۵	۵	ملاحظات اخلاقی
۱۶/۹	۱۰	۲۸/۸	۱۷	۲۰/۳	۱۲	مروری بر مطالعات
۳۲/۲	۱۹	۵۲/۵	۳۱	۱۰/۲	۶	یافته‌ها
۲۸/۸	۱۷	۴۷/۵	۲۸	۲۰/۳	۱۲	جداول
۲۸/۸	۱۷	۲۸/۸	۱۷	۱۸/۶	۱۱	نمودارها
۳/۴	۲	۴۵/۸	۲۷	۵۰/۸	۳۰	بحث و نتیجه‌گیری
۲۸/۸	۱۷	۴۵/۸	۲۷	۱۰/۲	۶	کدگذاری منابع در متن
۸/۵	۵	۳۰/۵	۱۸	۲۷/۱	۱۶	پیشنهادها
۱۳/۶	۸	۴۵/۸	۲۷	۴۰/۷	۲۴	منابع
۸/۵	۵	۵۴/۲	۳۲	۱۳/۶	۸	ضمائم

بحث و نتیجه‌گیری

پایان‌نامه‌های کشور و برنامه‌ریزی برای شناخت نقاط ضعف و قوت آنها گامی در راستای ارتقای پژوهش و پژوهشگر در کشور است. نتایج تحقیقات باید به زبان علمی و به طور واضح و صریح توصیف شود و در اختیار جامعه علمی قرار گیرد. در ارزیابی نتایج تحقیق، نحوه نگارش اهمیت خاصی دارد، چنانچه هر قدر نتیجه کار «عالی» ولی توصیف آن ناقص و غیر علمی باشد، تحقیق فاقد ارزش نخواهد بود (۱۴).

مطالعه‌های قبلی نشان داده‌اند که در نگارش پایان‌نامه‌ها معمولاً سبک و شیوه خاصی رعایت نمی‌شود و سبک نگارش پایان‌نامه‌ها در دانشگاه‌های مختلف و حتی بین

مطالعه ما نشان داد که تنها ۲۳/۸٪ پایان‌نامه‌ها از لحاظ کیفیت رعایت اصول نگارش علمی در حد خوب قرار داشتند و ۷۶/۲٪ پایان‌نامه‌ها به درجه‌های مختلف در زمینه نگارش، دارای نقایص متعدد بودند. در این میان بیشترین نقایص مربوط به بحث و نتیجه‌گیری (۵۰/۸٪) مقدمه و بیان مسأله (۴۹/۲٪) و منابع (۴۰/۷٪) بود که دارای وضعیت ضعیفی بودند. این در حالی است که پایان‌نامه‌های دانشجویان در سطح دکترا و تخصص از نظر تقسیم‌بندی یونسکو در شمار آمارهای پژوهشی کشورها قرار می‌گیرند و نویسنده آنها در آمار تعداد پژوهشگر هر کشور محسوب می‌شود. بنابراین نگاه دقیق به وضعیت

اساتید راهنما نیز یکسان نیست (۱).

نگارشی، اهداف اصلی و فرعی بود و ۴۷/۵٪ آن به روش صحیح نوشته شده بود. اما خلیلی و فلاح، بیشترین نقاط ضعف پایان‌نامه‌های دندان‌پزشکی را در به بخش‌های متغیرها، فرضیه‌ها، سؤال‌ها و اهداف ذکر کرده بودند و دلیل آن را غیرضروری بودن تکرار این موارد در پایان‌نامه‌ها بیان کرده بودند، چرا که قبلاً در طرح پیشنهادی ذکر شده است (۱۳).

در این مطالعه شیوه نگارش عنوان تحقیق نیز در ۴۰/۷٪ موارد در سطح خوب بود که در مطالعه خلیلی و فلاح، عنوان انتخاب شده در ۷۴/۱٪ موارد درست بود (۱۳). دلیل این امر می‌تواند این باشد که اولین و مهم‌ترین قسمت در طرح پیشنهادی و پایان‌نامه عنوان آن است، بنابراین در نوشتن عنوان و همچنین اهداف پایان‌نامه دقت بیشتری لحاظ می‌شود.

به طور کلی پایان‌نامه‌ها از نظر نگارشی، صفحه‌آرایی، رنگ و جنس جلد و غیره دارای الگوی بسیار متفاوتی بودند و حتی قسمت‌های مهمی مانند تعریف واژه‌ها، ملاحظات اخلاقی، مروری بر مطالعات، پیشنهادها، ضمایم، نمودارها، چکیده انگلیسی، فرضیه‌ها، چارچوب پنداشتی وجود نداشتند که می‌تواند ضعف بزرگی در نگارش پایان‌نامه‌ها باشد. شاید علت این باشد که آیین‌نامه خاصی برای نگارش پایان‌نامه وجود ندارد و هر یک از اساتید راهنما طبق سلیقه خود و بر اساس پایان‌نامه‌های پیشین عمل می‌کنند.

در مطالعه آصف‌زاده و کلاتری نیز در بسیاری از پایان‌نامه‌ها قسمت‌های چکیده، مقدمه و بیان مسأله، فهرست مطالب، چارچوب نظری، بررسی متون، اهداف، سؤال‌ها یا فرضیه‌ها، ملاحظات اخلاقی، بحث و نتیجه‌گیری و پیشنهادها وجود نداشتند (۱۱).

اکثر پایان‌نامه‌های تخصصی توسط دانشجویان مذکر نگارش یافته بود. علت این بود که اگرچه تمامی دستیاران زنان، مؤنث بودند، ولی اکثر گرایش‌های بیهوشی، جراحی، اطفال و داخلی را مردان تشکیل می‌دادند.

اکثر پایان‌نامه‌ها از لحاظ روش پژوهش، کارآزمایی بالینی

در مطالعه دوامی نیز بخش بحث کیفیت نگارش پایینی داشت و تنها ۲۶٪ پایان‌نامه‌ها ارزیابی خوبی داشتند. در سایر مطالعه‌ها نیز اکثر پایان‌نامه‌هایی که در دفاع مورد قبول هیأت داوران نبودند، به دلیل نگارش غیرصحیح قسمت «بحث» بوده است (۱۵ و ۳). حال آن‌که قسمت «بحث» در هر پایان‌نامه باید جایگاه تلاقی اندیشه‌ها و دست‌آوردهای تحقیقات قبلی و نتایج کار جدید باشد تا از میان این برخوردها، راهی برای شناخت دقیق حقیقت که همان اهداف تحقیق است، حاصل شود. متأسفانه پایان‌نامه‌های پزشکی یا فاقد بحث علمی هستند یا اکثراً حاوی مطالب تکراری قسمت نتایج هستند که به شکل دیگری ارایه شده‌است و در نهایت خواننده نمی‌تواند ارتباط شفاف و روشنی بین اهداف تحقیق و نتایج به دست آمده از قسمت بحث پیدا کند و نویسنده هم اغلب نمی‌تواند حاصل نهایی تحقیق خود را استخراج کرده و برای بهره‌گیری و ارایه خطوط تحقیقاتی دیگران ارایه دهد (۱).

در رابطه با مقدمه و بیان مسأله، در این مطالعه بخش زیادی از مطالب از درس‌نامه‌ها و فاقد آمار، ارقام و نظرهای جدید درباره موضوع مورد پژوهش و بی‌ارتباط با موضوع تحقیق بود. در مطالعه سبحانی و همکاران، اگرچه بخش مقدمه با ۹/۷٪ کیفیت «بد» از وضعیت بهتری نسبت به این پژوهش برخوردار بود، ولی در این بخش نیز فقط ۲۴/۳٪ از مقدمه‌ها دارای کیفیت «عالی» یا حد موردنظر بودند (۱). در مطالعه آصف‌زاده و کلاتری نیز ۴۶/۳٪ از پایان‌نامه‌ها فاقد مقدمه و بیان مسأله مناسب بودند (۱۱).

در این مطالعه از تعداد کمی منابع استفاده شده بود که اکثر آنها نیز کتاب‌های درس‌نامه بودند. همچنین شیوه منبع‌نویسی صحیح در اکثر آنان رعایت نشده بود. در مطالعه قناعی و همکاران اگرچه ۹۷٪ پایان‌نامه‌ها دارای فهرست منابع بودند، اما الگوی صحیح نوشتن منابع در قسمت اعظم آنها رعایت نشده بود (۱۰).

در این بررسی، مطلوب‌ترین قسمت پایان‌نامه از لحاظ

اساتید راهنما و مشاور پایان‌نامه‌ها توسط معاونت آموزشی به صورت حقالتدریس پرداخت می‌شد؛ بنابراین این هزینه در بودجه پروپوزال مصوب لحاظ نمی‌شد.

در مطالعه آصفزاده و کلانتری، علاوه بر بررسی پایان‌نامه‌های انترنی، ۷ مورد از پایان‌نامه‌های دستیاران تخصصی نیز مورد بررسی قرار گرفت که از این تعداد، ۴ مورد از نظر روش نگارش و پژوهش به مراتب ضعیف‌تر از پایان‌نامه‌های انترنی گزارش شدند و دلایل آنرا بی‌اثر بودن پایان‌نامه در سرنوشت شغلی دستیاران، مشکلات امتحان‌بورد و پس از فراغت از تحصیل دستیاران، انجام طرح در مناطق محروم، اختصاص ندادن فرصت و مدت کافی برای نگارش پایان‌نامه و به هر صورت نبودن انگیزه لازم برای درگیر شدن در پروژه‌های پژوهشی به عنوان پایان‌نامه ذکر نموده‌اند (۱۱). بنابراین با توجه به نتایج حاصله از این مطالعه، موارد زیر پیشنهاد می‌شود:

- ۱- برگزاری کارگاه‌های اجباری روش تحقیق برای دانشجویان قبل از ثبت پایان‌نامه و کارگاه‌های روش تحقیق مقدماتی و پیشرفته جهت اساتید راهنما و مشاور
- ۲- طراحی چارچوب واحد برای تهیه طرح پیشنهادی و نگارش پایان‌نامه :
- ۳- بررسی پایان‌نامه‌های دانشجویان از نظر نقاط قوت و ضعف هر چند سال یک بار و اقدام به رفع موانع موجود برای افزایش کیفیت آنها

بودند که دلیل آن می‌تواند ابلاغ شورای پژوهشی به دانشکده پزشکی مبنی بر تصویب نکردن طرح‌های دستیاری توصیفی باشد.

براساس نتایج این مطالعه، تعداد محدودی از نتایج حاصل از پایان‌نامه‌ها به صورت مقاله انتشار یافته بود که به صورت انتشار در مجله علمی- پژوهشی دانشگاه بود. مطالعه امینی‌پور و قاسمی نیز در دانشگاه علوم پزشکی یزد نشان داد که ۴۴٪ از نتایج پایان‌نامه‌های تحقیقاتی، ۲۸٪ از نتایج طرح‌های تحقیقاتی و ۱۸٪ از پایان‌نامه‌های عادی در سمینارهای داخلی ارایه شده است. همچنین ۳۲/۵٪ از نتایج تحقیقات، ۲۸٪ از پایان‌نامه‌های تحقیقاتی و ۹٪ از نتایج پایان‌نامه عادی این دانشگاه در مجله‌های داخلی و فقط ۴/۰٪ در مجلات خارجی منتشر شده بود که تقریباً با آمار انتشار نتایج پایان‌نامه در این مطالعه مطابقت دارد (۵). بنابراین اکثر تحقیقات انجام شده منتشر نمی‌شوند و این سبب می‌شود دیگران از نتایج این گونه تحقیقات بهره‌ای نبرند و بعضاً نیز تکرار شود (۵).

در مطالعه امینی‌پور میانگین اعتبارات پایان‌نامه‌های تحقیقاتی در سال‌های ۶۷ تا ۷۵ در دانشگاه علوم پزشکی یزد، حدود ۱/۴۰۰/۰۰۰ ریال بوده است (۵). در این مطالعه میانگین بودجه پایان‌نامه‌های مصوب سال‌های ۷۹ تا ۸۵، ۳/۰۰۴/۷۸۲ ریال بوده است. البته لازم به ذکر است که در دانشگاه علوم پزشکی قزوین تا پایان سال ۸۴، حق‌الزحمه

منابع

- ۳- دوامی، محمد حسن؛ معینی، لطیف؛ رفیعی، محمد: بررسی اصول نگارش پایان‌نامه‌های پزشکی فارغ‌التحصیلان دانشگاه علوم پزشکی اراک طی سال‌های ۷۹-۱۳۷۳. ره‌آورد دانش، ۱۳۸۰، سال چهارم شماره سوم، صص: ۳۱-۲۳.

4. Shankar PR, Chandrasekhar TS, Mishra P, Subish P. Initiating and Strengthening Medical Student Research: Time to take up the Gauntlet. Kathmandu University Medical Journal (2006); 4(1), Issue 13, 135-138.

- ۱- سبجانی، عبدالرسول؛ پور رمضان، مهرداد؛ ذاکر نقیبی، سیدعلی: بررسی رعایت اصول نگارش علمی پایان‌نامه‌های تحقیقاتی و دانشجویان پزشکی. مجله دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی گیلان، ۱۳۷۷، سال هفتم شماره ۲۶ و ۲۵، صص: ۸-۱.

- ۲- بقایی، رحیم؛ [و دیگران]: آئین‌نامه اجرایی پایان‌نامه‌های پزشکی. ارومیه؛ دانشگاه علوم پزشکی ارومیه، ۱۳۷۵.

- ۵- امینی‌پور، محمدرضا؛ قاسمی، محمد حسین: ارزیابی طرح‌های تحقیقاتی و پایان‌نامه‌های دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد. مجله دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید صدوقی یزد، ۱۳۷۹، سال هشتم ضمیمه تابستان، ص ۷۹.
- ۶- جوادیان، یحیی: نگرش دانشجویان پزشکی در مورد اهمیت پژوهش. مجله دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی قزوین، ۱۳۸۱، شماره ۲۲، صص: ۶۷-۶۴.
7. Summers RL, Woodward LH, Galli RL . Learning the Process of Research by Using the Scientific Method. Medical Teacher 1999; 21(6), 591-593.
- ۸- رفعتی، مریم؛ آصف‌زاده، سعید: ارزیابی نیازهای دستیاران در آموزش بالینی به کارورزان. گزارش طرح پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی قزوین، ۱۳۸۵.
9. Jolly B, Grant J. The Good Assessment Guide. Joint Center for Education in Medicine, London; 1997: 91-3.
- ۱۰- آصف‌زاده، سعید؛ کلاتری، زهرا: بررسی پایان‌نامه‌های دانشجویان فارغ‌التحصیل دانشگاه علوم پزشکی قزوین.
- مجله دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی گیلان، ۱۳۷۷، سال هفتم شماره ۲۶-۲۵، صص: ۲۲-۱۶.
- ۱۱- فدایی عراقی، غلامرضا: تحلیلی بر روش‌های تهیه پایان‌نامه‌های دوره کارشناسی ارشد و دکتری. فصلنامه پژوهشی و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، ۱۳۷۴، شماره ۹، صص: ۷۶-۱۱۰.
- ۱۲- منصور قناعی، فریرز؛ شفقی، افشین؛ مزیدی، مازیار؛ نیک‌زاد، حسین؛ عظیمی، سید افشین: بررسی ۵ ساله پایان‌نامه‌های دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی گیلان. مجله دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی گیلان، ۱۳۷۷، سال هفتم شماره ۲۵ و ۲۶، صص: ۱۵-۹.
- ۱۳- خلیلی، مریم؛ فلاح، روئین: ارزیابی پایان‌نامه‌های دکترای دندان‌پزشکی دانشگاه علوم پزشکی قزوین. مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی قزوین، ۱۳۸۳، شماره ۳۰، صص: ۱۸-۱۰.
- ۱۴- چادگانی، مصطفی: نگارش علمی. اصفهان: دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، ۱۳۷۳.
- ۱۵- نادری، عزت‌اله: فراهم‌سازی طرح تحقیق. تهران: دفتر تحقیقات و انتشارات بدر، ۱۳۶۹.

Evaluation of Medical Residency Theses in Qazvin

Asefzadeh S. (PH. D)¹ - *Akbarshahi SH. (MSc)² - Hashemi F. (MSc)³ - Mashatan M. (BSc)¹

* **Corresponding Author:** Shohada Hospital, Alghadir Blv., Yaft Abad, Tehran, IRAN

E- mail: akbarshek708@yahoo.com

Received: 16/Nov/2007

Accepted: 8/Apr/2008

Abstract

Introduction: Theses are the most important sources of academic research and correct writing of them has important role in progressive of Educational and research Aims.

Objective: Evaluate medical residency theses in Qazvin medical faculty with respect to writing and content.

Materials and Methods: A total of 59 theses were submitted to study. A checklist consisting of 3 different parts structural, content and general characterized was completed for each case. Parameters related to structure and content were analyzed separately.

Results: The field of the study most of theses (35.6%) was anesthesiology. Most of theses (55.9%) were designed and experimental studies. The overall writing of theses consisted of: 1.7% as weak, 74.5% as average and 23.5% as good. The weakest parts in theses were introduction, findings, conclusion and recommendations. Only 28.8% of the theses were published in journals.

Conclusion: The overall most of medical residency theses, were on average level about writing and had very problems in various sections. Then, it is necessary to use some ways such as research workshops and Designing correct writing frame for promotion of quality of writing.

Key words: Dissertations Academic/ Research/ Writing

Journal of Guilan University of Medical Sciences, No: 67, Page: 65-72

1. vice Research Organization, Qazvin University of Medical Sciences, Qazvin, IRAN

2. Shohada Hospital, Alghadir Blv., Yaft Abad, Tehran, IRAN

3. Faculty of Health, Nursing and midwifery, Qazvin University of Medical Sciences, Qazvin, IRAN